

Zpráva z konference European Survey Research Association 2007 v Praze

Ve dnech 25. – 29. 6. 2007 se v Praze na **Vysoké škole ekonomické** (VŠE) konala mezinárodní konference Evropské asociace pro dotazníková šetření – **European Survey Research Association (ESRA)**. Garanci nad konferencí převzal vedle zmíněných institucí také **Český statistický úřad** (ČSÚ).

ESRA je relativně novou výzkumnou asociací sdružující odborníky především z Evropy v oblasti dotazníkových šetření, zejména statistiky, a odborníky zabývající se metodologií a statistickým zpracováním dat v linii kvantitativního empirického výzkumu. Předsedou asociace je prof. Willem Saris ze Španělska, podílející se na mezinárodním sociálním výzkumu *European Social Survey* (ESS). Konference v Praze je druhou konferencí asociace, první konference se konala v Barceloně v roce 2005, konference se koná vždy jednou za dva roky. Prozatím je velmi nízký členský poplatek v organizaci (10 Euro), který se však od příštího roku asi o něco zvýší. Také konferenční poplatek je dostupný pro účastníky z Česka – kolem 3000 Kč.

Asociace vydává časopis **Survey research methods (SRM)**, kde je prozatím vzhledem k ostatním prestižním časopisům ve světě relativně výhodný poměr nepřijatých článků (50 %). Časopis zveřejňuje jak články prezentující nové statistické, metodologické postupy, tak výzkumné zprávy aplikující všeobecně rozšířené postupy.

Mezi pozvané přednášející panelových přednášek byli Jan van Deth z univerzity v Mannheimu, která patří mezi nejlepší univerzity v oblasti výzkumu v sociálních vědách v Německu, který diskutoval světově rozšířené a aktuální téma měření sociálního kapitálu. Dalším hlavním přednášejícím byl Albert Satorra ze Španělska, který hovořil o specifických problémech spojených s testováním strukturních modelů (structural equation models), které jsou v současnosti velmi často používány zejména v psychologii a dalších sociálních vědách. Tématem webových průzkumů, jejich výhodami a nevýhodami se zabýval Vasja Vehovar z univerzity v Lublaně. Na konferenci se prezentoval **Český statistický úřad** jako moderní instituce otvírající se výzkumu a uživatelům statistických dat a nakladatelství SAGE s nově vycházející knihou **Measuring Attitudes Cross-Nationally: Lessons from the European Social Survey** (Mezinárodní měření postojů: Lekce z Evropského sociálního výzkumu), jejímiž autory byly nejvýznamnější představitelé ESRA. Kniha reaguje na významný výzkum *European Social Survey* (ESS), který je světově známý díky metodologickému zpracování na špičkové úrovni.

Asi 400 účastníků, z toho 300 prezentujících, se účastnilo konference v několika paralelních sekcích v nově postavené reprezentativní budově VŠE. Z konference je dostupný přehled abstraktů článků na CD a na webových stránkách. První sekce se zabývala komparativním výzkumem – vytvářením indikátorů pro zjišťování postojů, výběrem vzorku pro mezinárodní výzkumy, vícerozměrnými analýzami, koncepty měření kvality v ESS, komparativním dotazníkovým designem, sběrem

dat a harmonizací dotazníkových dat. Druhá sekce se zabývala kvalitou položek dotazníku – překladem a adaptací dotazníků, interview, kvalitou dotazníkových šetření, zvyšováním validity, kódováním, softwarem a kvalitou indikátorů. Třetí sekce se týkala výzkumu sociálního, politického a administrativního chování – měření kvality demokracie pomocí dotazníků, analýzami postojů vůči migraci, lidskými hodnotami, výzkumem emoční inteligence, měřením kvality služeb, důvěry a *Evropským výzkumem hodnot (European Values Study)*. Sekce „analýza dat“ zahrnovala problémy jako testování strukturálních modelů (SEM), vícerozměrné a marginální modely, analýzy postojů, modely analýzy subjektivních dat a indikátorů, analýzy strategií mezinárodních výzkumů, strategie pro chybějící data, měření příjmu atd. Pátá sekce se týkala výběru vzorku, sběru dat a chybějících odpovědí, návratnosti dotazníků a chybami měření. Šestá sekce diskutovala téma způsobu sběru dat a zlepšování kvality dat – kombinování různých modelů sběru dat, klasifikace dat, sběr dat, webový sběr dat, používání paradat pro evaluaci dotazníkových šetření a zvyšování kvality, hodnocení kvality mezinárodních šetření, redukci, detekci a adjustaci chyb z důvodu chybějících dat, pravděpodobnost, telefonní sběr dat a jeho implikace pro kvalitu dotazování, odhady. Poslední dvě sekce se zabývaly specifickými tématy, příspěvky byly z různých oblastí a týkaly se měření dané oblasti a metodologickými postupy. Jednalo se např. o problematiku skupiny respondentů, etické otázky, Výzkum zdraví v Evropě (*Health Survey in Europe*), měření sítě vztahů (network) aj.

Konferenci předcházely dva metodologické půldenní kurzy. Peter Lynn z University of Essex se zabýval testováním hypotéz využívajících komplexních dotazníkových dat. Willem Saris (ESADE, Španělsko) přednášel o vytváření dotazníkových položek za použití lingvistických informací (rozlišování intuitivních a postulovaných konceptů, o objektivních a subjektivních proměnných, přímých a nepřímých otázkách, rozlišení mezi charakterem položek zaměřených na evaluaci, určení významnosti pro respondenta, zjišťování pocitů a kognitivních závěrů). Dále se zabýval specifickými požadavky kladenými na dotazníkové otázky (specifikace výzkumné oblasti a časového rámce otázky, sociální žádoucnost, předchozí obeznámenost s tématem), specifiky baterií otázek a dalšími problémy při tvorbě položek (dvojitými otázkami), počtem kategorií škály a jejich reliabilitou, výběrem modelu sběru dat atd. W. Saris chápal vytváření položek jako sérii mnoha různých rozhodnutí, důležité je vždy zvažovat, zda tato rozhodnutí o podobě položek a dalších aspektech s nimi souvisejícími jdou směrem ke kvalitě dotazníku. Ukazoval také různé důsledky daných rozhodnutí (velikost škály, kategorie aj.). Dále se zabýval náhodnou a systematickou chybou a zdůrazňoval nutnost korekce chyb, aby výsledky byly co nejpřesnější a nedocházelo k jejich zkreslení. Popisoval MTMM experimenty a korekci chyb. Zdůrazňoval, že není možné srovnávat korelace/regrese metod nebo zemí bez korekce chyb měření. Zabýval se také predikcí kvality měření/otázek pomocí programu **SQP (Survey quality prediction)** a metaanalýzou MTMM experimentů. Dále také kvalitou složených skóre, faktorovými modely a požadavky na interkulturní (cross-cultural) komparaci jako jsou ekvivalence, invariance, srovnáváním průměrů a vztahů jedné otázky, složených skóre a latentních proměnných,

jejich výhodami a omezeními. Doporučoval pracovat s latentními proměnnými, vyhnout se složeným skórum a srovnáváním na základě jedné položky.

Konferenci lze hodnotit jako velmi přínosnou z hlediska obsahu i organizace a je škoda, že se jí za Českou republiku zúčastnilo minimum účastníků.

Odkazy

Stránky konference: <http://esra2007.vse.cz/home/>

ESRA stránky: <http://esra.sqp.nl/esra/home/>

Časopis SRM: <http://surveymethods.org>

Kateřina Vlčková